

Sygn. akt II UK 480/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku E. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 stycznia 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 5 lipca 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

**1. uchyla zaskarżony wyrok w pkt I w części dotyczącej renty
szkoleniowej i przyznaje E. S. prawo do renty szkoleniowej na
okres sześciu miesięcy od dnia 5 lipca 2017 r.,**

**2. nie obciąża odwołującej się kosztami postępowania
kasacyjnego organu rentowego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. decyzją z dnia 30 listopada 2015 r. odmówił E. S. prawa do dalszej wypłaty renty z tytułu niezdolności do pracy.

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 9 sierpnia 2016 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonej prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na stałe.

Sąd pierwszej instancji dokonał następujących ustaleń faktycznych. Odwołująca się jest z zawodu fryzjerką, ostatnio zatrudnioną na stanowisku pomocy domowej. Od dnia 1 sierpnia 2006 r. do dnia 30 września 2008 r. pobierała rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy z racji przebytego leczenia guza wewnątrzgałkowego oka lewego. Następnie była uprawniona (od 1 października 2008 r. do 31 października 2015 r.) do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Wobec kolejnego wniosku o przyznanie świadczenia rentowego pozwany skierował ją na badania lekarskie, w wyniku których lekarz orzecznik oraz komisja lekarska ZUS uznały ją za osobę zdolną do pracy, wobec – ich zdaniem - zaadoptowania się do jednoocznoci.

Sąd pierwszej instancji dopuścił dowód z opinii biegłego, który rozpoznał u ubezpieczonej ślepotę oka lewego, guz wewnątrzgałkowy oka lewego, stan po brachyterapii, zaćmę dojrzałą oka lewego, astygmatyzm krótkowzroczny oka prawego, co w jego ocenie powoduje trwałą częściową niezdolność do pracy lub częściową niezdolność do pracy do czasu przekwalifikowania zawodowego. Przedmiotowa opinia została uznana za wiarygodną i na jej podstawie Sąd Okręgowy uznał, że odwołującej się przysługuje, w myśl art. 61 w związku z art. 12 i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748, dalej ustawa emerytalna), prawo do stałej renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż nie jest zdolna do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji.

Rozpoznając apelację organu rentowego, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 5 lipca 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 9 sierpnia 2016 r. i przyznał E. S. prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy za okres od 1 listopada 2015 r. do 4 lipca 2017 r. oraz prawo do renty

szkoleniowej od dnia 5 lipca 2017 r. na okres jednego roku (pkt I), w pozostałym zakresie oddalił apelację organu rentowego (pkt II) i orzekł o kosztach procesu (pkt III).

Zdaniem Sądu odwoławczego, niezbędne było poszerzenie materiału dowodowego i dopuszczenie z urzędu dowodu z opinii biegłego lekarza medycyny pracy. Z przedmiotowej opinii wynika, że odnośnie do ubytków pola widzenia i braku zadowalającej koordynacji wzrokowo – ruchowej zasadne byłoby nabycie nowych umiejętności w ramach renty szkoleniowej na jeden rok, przeszkolenia zawodowego lub stanowiskowego do pracy lekkiej, zarówno fizycznej, jak i biurowej z możliwością pracy przy komputerze, lub w zawodach sprzedawcy, kasjerki, magazyniera, pomocy biurowej, szatniarki. Biegły wyjaśnił, że ubezpieczona z zawodu jest fryzjerką, a możliwość wykonywania tego zawodu przez osoby jednooczne - po okresie adaptacji do kalectwa i wytrenowaniu nowej koordynacji ruchowo-wzrokowej w orientacji przestrzennej – następuje zazwyczaj w okresie 2-3 lat. Zdaniem biegłego zastrzeżenia organu rentowego ze wskazaniem na dalszą możliwość wykonywania przez powódkę zawodu fryzjerki po okresie adaptacji znajdują pewne oparcie, tym bardziej, że praca fryzjerki z ergonomicznego punktu widzenia i zakresu wydatku energetycznego nie należy do kategorii pracy ciężkiej, lecz do lekkiej, lub umiarkowanej. Ubezpieczona jest sprawna oddechowo, krążeniowo, ruchowo i umysłowo.

Sąd Apelacyjny dodatkowo zauważył, że biegły okulista stwierdzając astygmatyzm krótkowzroczny oka prawego, zauważył prawidłową jego korekcję szklami. Finalnie obie opinie Sąd odwoławczy uznał za wystarczającą podstawę do ustalenia, że ubezpieczona z powodu schorzenia natury okulistycznej jest niezdolna do pracy zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami (jest częściowo niezdolna do pracy), przy czym rokuje odzyskanie zdolności do pracy po przekwalifikowaniu się. Skoro – w świetle opinii obu biegłych – jej stan zdrowia uniemożliwia wykonywanie pracy w zawodzie fryzjerki i pomocy domowej, a jednocześnie istnieją zalecenia do przekwalifikowania zawodowego, mimo teoretycznej możliwości adaptacji do kalectwa i wytrenowania nowej koordynacji ruchowo - wzrokowej w orientacji przestrzennej – co wymaga jednak czasu - to zdaniem Sądu Apelacyjnego - fakt naruszenia sprawności organizmu jako efekt subsumpcji stanu

faktycznego do norm prawnych należy do orzekającego sądu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2011 r., I UK 407/10, LEX nr 1084701).

Dalej Sąd Apelacyjny podniósł, że celem renty szkoleniowej jest umożliwienie osobie niezdolnej do pracy przekwalifikowania się i nabycia nowych kwalifikacji zawodowych, które przy jej stanie zdrowia pozwolą na wykonywanie zatrudnienia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 października 2002 r., III AUa 752/01, OSA 2003 nr 3, poz. 8). Natomiast w przypadku orzekania o przyznaniu renty szkoleniowej w toku postępowania sądowego, po złożeniu odwołania do sądu od decyzji odmownej w przedmiocie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, przyznanie renty szkoleniowej powinno nastąpić od dnia wydania wyroku (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21 czerwca 2016 r., III AUa 860/15, LEX nr 2110647). Tym samym biorąc pod uwagę cel renty szkoleniowej, zasadne jest przyznanie jej od dnia wyroku, tak aby faktycznie umożliwić ubezpieczonej przekwalifikowanie się i uzyskanie nowych kwalifikacji zawodowych. Dlatego też orzekł z mocy art. 386 § 1 k.p.c., oddalając jednocześnie w pozostałym zakresie apelację pozwanego z mocy art. 385 k.p.c.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy, zaskarżając go w pkt I i III, zarzucając naruszenie art. 60 ust. 1 – 3 ustawy emerytalnej przez niewłaściwe zastosowanie. Mając powyższe na uwadze, wniósł o uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy w ten sposób, że odwołująca się ma prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy za okres od 1 listopada 2015 r. do 4 lipca 2017 r. oraz prawo do renty szkoleniowej od dnia 5 lipca 2017 r. przez okres 6 miesięcy; ewentualnie domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w K., w każdym przypadku z obowiązkiem orzeczenia zwrotu kosztów procesu na rzecz organu rentowego od ubezpieczonej.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej pozwany podniósł, że w stosunku do osoby, do której orzeczono celowość przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie, przysługuje renta szkoleniowa przez okres 6 miesięcy, z zastrzeżeniem ust. 2 i 4. Przedłużenie prawa do renty szkoleniowej, o którym mowa w ust. 2, następuje na podstawie wniosku starosty (por. wyrok Sądu Najwyższy z dnia 18 sierpnia 2009 r., I UK 79/09).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna dąży do korekty okresu, za który E. S. przyznano prawo do renty szkoleniowej, pozostawiając poza orbitą sporu zagadnienia podstaw do przyznania tego świadczenia jak i prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy za okres poprzedzający przyznanie renty szkoleniowej. Ze stanowiskiem skarżącego należy się zgodzić, gdyż literalna wykładnia art. 60 ust. 1 ustawy emerytalnej nie pozostawia wątpliwości odnośnie do maksymalnego okresu przyznania renty szkoleniowej. Zgodnie z tym przepisem osobie spełniającej warunki do renty z tytułu niezdolności do pracy, w stosunku do której orzeczono celowość przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie, przysługuje renta szkoleniowa przez okres 6 miesięcy. Naturalnie od tej zasady ustawodawca przewidział wyjątki w kierunku wydłużenia okresu pobierania renty szkoleniowej na czas niezbędny do przekwalifikowania zawodowego, nie dłużej niż do 30 miesięcy (art. 60 ust. 2 ustawy emerytalnej) albo skrócenia okresu sześciomiesięcznego w razie ziszczenia się przesłanek wymienionych w art. 60 ust. 4 ustawy emerytalnej. Jednak – co słusznie dostrzegł skarżący – przedłużenie prawa do renty szkoleniowej następuje na wniosek starosty. Tego rodzaju mechanizm zakłada, że organ rentowy, uwzględniając stanowisko lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej, rozpoznając zasadność przyznania prawa do renty szkoleniowej ma ograniczone kompetencje w zakresie ustalenia maksymalnego okresu trwania świadczenia. Odzwierciedleniem tego uprawnienia jest art. 119 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym w razie orzeczenia o celowości przekwalifikowania zawodowego organ rentowy wydaje decyzję o przyznaniu renty szkoleniowej na okres 6 miesięcy i kieruje zainteresowanego do powiatowego urzędu pracy w celu poddania przekwalifikowaniu zawodowemu.

Widoczna jest *prima facie* zależność, że o długości pobierania renty szkoleniowej nie decyduje tylko aspekt medyczny i to niezależnie od podmiotu orzekającego w tej materii (lekarz orzecznik czy biegły sądowy). Natomiast w proces decyzyjny zostaje włączony starosta oraz powiatowy urząd pracy. Zgodnie z art. 43 ust. 1 pkt 6 w związku z art. 40 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1265,

dalej ustawa o promocji zatrudnienia) starosta inicjuje, organizuje i finansuje z Funduszu Pracy szkolenia osób pobierających rentę szkoleniową w celu podniesienia ich kwalifikacji zawodowych i innych kwalifikacji zwiększających szansę na podjęcie lub utrzymanie zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej, w szczególności w przypadku utraty zdolności do wykonywania pracy w dotychczas wykonywanym zawodzie. Szkolenie finansowane przez starostę z Funduszu Pracy odbywa się w formie kursu, i może trwać do 6 miesięcy (art. 40 ust. 4 ustawy o promocji). Tym samym ustawa emerytalna i ustawa o promocji prowadzą do wspólnego mianownika podstawowy czas trwania renty szkoleniowej. Organizacja przedsięwzięcia zmierzającego do przekwalifikowania zawodowego może napotykać trudności organizacyjne (diagnozowanie zapotrzebowania i możliwość podjęcia przez ubezpieczonego nauki nowego zawodu w ramach możliwości oferowanych przez powiatowy urząd pracy, wybór odpowiedniej instytucji szkoleniowej, miejsca tego szkolenia), z drugiej strony wybór określonego modelu przekwalifikowania może zakładać dłuższy program (cykl) szkolenia, co uzasadnia wydłużenie jego okresu ponad sześć miesięcy. Z tego względu dysponent i organizator tego wydarzenia jest uprawniony do uruchomienia procedury związanej z przekwalifikowaniem zawodowym. Stąd właśnie jemu (staroście) przysługuje kompetencja do wystąpienia z wnioskiem o przedłużeniu prawa do renty szkoleniowej (nie dłużej niż 30 miesięcy – warunek z art. 60 ust. 2 ustawy emerytalnej). Obustronne rozłożenie akcentów na wyżej wymienione podmioty uwzględnia cel renty szkoleniowej, którym jest nabycie nowych kwalifikacji do podjęcia innej pracy. W przypadku, gdy uprawniony nie poddaje się przekwalifikowaniu zawodowemu albo w razie stwierdzenia braku możliwości przekwalifikowania (art. 60 ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej) okres renty szkoleniowej może ulec skróceniu. Wówczas organ rentowy ponownie kieruje zainteresowanego do lekarza orzecznika, jeżeli starosta zawiadomi o braku możliwości przekwalifikowania do innego zawodu, a w takim przypadku lekarz orzecznik jest związany ustaleniami starosty o braku możliwości przekwalifikowania zawodowego (zob. § 5 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy, Dz.U. Nr 273, poz. 2711 ze zm.). Zatem na uwagę zasługuje fakt, że na każdym

etapie postępowania widoczne jest sprzężenie obowiązków między organem rentowym a podmiotami wskazanymi w ustawie o promocji zatrudnienia.

Konsekwencją ułożenia trybu procedowania w sprawie renty szkoleniowej w sposób opisany wyżej, eliminuje *a limine* opcję przyznania renty szkoleniowej od początku na okres dłuższy niż okres podstawowy wskazany w art. 60 ust. 1 ustawy emerytalnej (dłuższy niż 6 miesięcy). Ma rację skarżący, że tego rodzaju pogląd został już wyrażony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 18 sierpnia 2009 r., I UK 79/09, LEX nr 530758). Natomiast Sąd Apelacyjny nie wskazał przyczyn, dla których zdecydował się na przełamanie literalnego brzmienia przepisu i jakie inne względy zadecydowały o przyznaniu renty szkoleniowej na okres jednego roku. Sam fakt, że – zdaniem Sądu odwoławczego – w tym okresie odwołująca się będzie mogła nabyć nowe kwalifikacje – nie przekonuje. Tego rodzaju przesłanka nie może być pozostawiona swobodnemu uznaniu orzekającego w sporze sądu, na co wskazuje omówiony wyżej konglomerat poszczególnych zdarzeń. Ich zakres nie jest znany w chwili opiniowania przez biegłych lekarzy, a więc ocena w tej mierze ma wtórne znaczenie. Nie można stawiać znaku równości między okresem przewidywanej niezdolności do pracy, a okresem przekwalifikowania zawodowego. Nie są to bowiem terminy synonimiczne, skoro zostały skonstruowane na odmiennych mechanizmach procedowania. Tym samym za zasadny należy uznać zarzut naruszenia prawa materialnego (art. 60 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej).

Kierując się omówionymi argumentami, Sąd Najwyższy orzekł w myśl art. 398¹⁶ k.p.c. i art. 102 k.p.c.